

Les paraules i els llocs

Les paraules creen llocs, el llenguatge conforma el lloc. La toponímia, el nivell més elemental del llenguatge geogràfic, no només ens explica com és un paisatge, sinó que ens mostra com aquest paisatge ha estat percebut, viscut i sentit al llarg de generacions per part d'una determinada cultura. Quan anomenem, fem néixer quelcom, tornem visible l'invisible, convertim l'espai abstracte en lloc concret. Les paraules fan que els llocs existeixin, encara que aquestes paraules s'articulin en forma d'una narració fictícia, en forma de novel·la, de llegenda, de conte.

D'aquí l'interès de la propera edició del MOT Festival de Literatura Girona-Olot 2015 (9-19 d'abril), comissariada per Margarida Casacuberta. Amb el títol *Escriure ciutats*, aquesta segona edició se centrarà a explorar les relacions entre la ciutat i la novel·la. Es tracta d'esbrinar la naturalesa d'aquesta relació, des de sempre fructífera. La novel·la recrea la ciutat i aquesta recreació influeix de manera notable en la percepció que en tenim, fins al punt que és possible visitar Venècia amb els ulls de Donna Leon o Thomas Mann i el Raval de Barcelona acompanyats del Carvalho de Manuel Vázquez Montalbán, com ens recordava Toni Güell en aquestes mateixes pàgines fa uns dies.

Aquest estret lligam entre la ciutat i la novel·la forma part d'un vincle molt més ampli: el que ha existit des de sempre entre la geografia i la literatura. Hom diria que en els

darrers anys, en comptes d'esmoreir-se, aquest lligam s'ha revigoritzat. No puc entrar ara a exposar els motius que, al meu paper, expliquen la bona salut de la geografia literària, considerada per alguns estudiosos com una nova disciplina. Només vull constatar el fet que cada cop hi ha més interès per esbrinar els processos i les modalitats d'espacialització de les estructures narratives i de les formes poètiques.

La literatura s'ha capbussat des de sempre en la geografia. La influència geogràfica és notabilíssima ja des dels temps de l'*Odissea* d'Homèr. És present en les grans obres de la literatura universal: en Rousseau, Novalis, Ruskin, Verne, Conrad, Stevenson, Hesse, Steinbeck, Magris, etc., etc. A Catalunya, les relacions entre geografia i literatura són paradigmàtiques en els ca-

JOAN NOGUÉ

CATEDRÀTIC DE LA UDG I DIRECTOR DE L'OBSERVATORI DEL PAISATGE

CONSULTEU
MÉS ARTICLES A
www.ara.cat

sos de Jacint Verdaguer, de Josep Pla, de Mercè Rodoreda, de Maria Àngels Anglada, de Perejaume i de tants i tants altres. Sense oblidar –perquè cometriem un greu error– les noves generacions d'escriptors i novel·listes, que s'inspiren en entorns més aviat urbans i metropolitans, o bé en escenaris rurals que han entrat en una certa decadència. Toni Sala, Vicenç Pagès, Mercè Ibars, Francesc Serés i un munt de joves escriptors publiquen avui novel·les amb una empremta geogràfica preminent. I el més interessant és que aconsegueixen captar i transmetre'ns de manera clara el caràcter essencial d'aquell paisatge, d'aquella ciutat, d'aquell lloc.

Encara que les dosis de ficció siguin elevades, encara que la mirada sigui parcial i esbiaixada i que no

es prioritzi la descripció *objectiva*, el cert és que la novel·la capta l'aura del lloc, ens transmet la seva atmosfera. I ho fa tan bé com els llibres de geografia convencionals, que segueixen unes pautes i unes metodologies científiques testades. A vegades em pregunto si podem afirmar amb absoluta rotunditat que els tractats geogràfics ens transmeten sempre i en tot moment un coneixement objectiu de la realitat. Més enllà del text pròpiament dit, ¿estem realment segurs que les il·lustracions, els gravats, els dibuixos, les fotografies i fins i tot els mapes dels nostres manuals geogràfics són innocents, imparcials, asèptics? Cada cop ho tinc menys clar. Potser algun dia ens adonarem que, en el fons, els nostres tractats de geografia són també una espècie de psicogeografies personals i socials que malden per transmetre'ns les topografies de la vida quotidiana. En aquests tractats els llocs semblen immòbils, però no ho són, perquè viatgen amb nosaltres a través de les emocions, raó per la qual, sota una cartografia d'aparença cartesiana, el que de veritat hi ha de subjacent és una cartografia emotiva. Potser resulta –i no ens n'havíem adonat– que els mapes no es recolzen tant sobre una base topogràfica, sinó més aviat autobiogràfica, és a dir, sobre una xarxa suportada per nodes que estructuren la nostra memòria individual i col·lectiva. Una memòria fixada en els llocs a través de les paraules i que ens arriba tant a través de la ficció literària com del discurs erudit i més canònic.

SUSANA SUBIRANA

L'edició del MOT Festival de Literatura Girona-Olot que comença dijous explorarà les relacions entre la ciutat i la novel·la

Em pregunto si podem afirmar que els tractats geogràfics ens transmeten sempre un coneixement objectiu de la realitat